

**NENAD
JOLDESKI**
—
**SVAK SA
SVOJIM
JEZEROM**

**S MAKEDONSKOGA PREVELA
Jelena Lužina**

sandorf • adventure

godinama u prokletom ovom ormaru. kao olinjali kaput.
mirišem na naftalin. na ukopani stih. na nedorečene riječi.
kao zalutalo pismo. ne pripovijedam. arhiva poštanskih
pošiljki. poput zalutalog pisma. ljudi tragači. nesvjesni.
pritajeni. umorni. stojim, sad, u ovoj prošlosti koja se ta-
loži do nas. u prašnoj ovoj sadašnjosti. kao stari vagon.
kao stari prijatelj kraj tebe. samo nas dvojica. učit ćemo
se, međusobno, razumijevanju. vještini komuniciranja.
što jest a što nije, loš pokušaj da nešto započneš nanovo.

DRVEĆE PODZEMNIH KROŠNJI

Drveće se razgoljelo. Ljudi se uvlače u sebe, poput puževa. Grad slijedi ideju. Metafore se doimaju ispražnjenima. 7

Drveće se razgoljelo. Mislim da ću se razboljeti. Brišem gotovo sve početke svojih priča. Priča?

Drveće se razgoljelo. Grad se uvlači u sebe, poput puža. I ljudi s njim. U velikom se središtu sprema oluja. Odnekud duet klavira i violine. Čuju se gavrani. U melodiji prepoznajem Maxa Richtera. Plave Kafkine bilježnice. Czesław Miłosz.

*“Kad mi je Tomas rekao da kuće u kojoj sam rođen više nema,
Ni staze ni parka koji se spuštao do rijeke, ničega,
Usnuh san da sam se opet vratio. Šaren. Veseo. Mogao sam
letjeti.*

*Čak je i drveće bilo više nego u djetinjstvu,
zato jer je nastavilo rasti svih ovih godina
otkako je posječeno.”*

Prisjećam se: kad su mi priopćili vijest da više nema onih triju divljih kestena u dvorištu kuće u kojoj sam odrastao i da su od njih ostala tek debla, povrijeđena i mrtva, koja će polako trunuti, prestao sam sanjati. Jedna je moja prijateljica, pak, sanjala kako sijeku tužnu vrbu pod kojom je na obali Drima provela djetinjstvo. Usred noći se probudila, sva u grču. Nakon telefonskog razgovora

tijekom kojeg su je uvjerali da je vrba još uvijek tamo gdje jest, primirila se i zaspala. Ujutro su joj javili. *Posjekli su vrbu*, rekli su joj, *kako si znala?* Spustila je slušalicu i prekinula sve veze s gradom. Nikad se više nije vratila.

BLUZ

8 Tijelo mi podrhtava na vjetru. Od vrha korijena pa sve do drugoga vrha najvišeg mi lista osjećam kako postojim i polako se raspadam. Dvovršan sam. Takav sam rođen divlji kesten. Odozgo mi prijete gromovi, odozdo čovjek. Pripovijedam samo zato da bih vrijeme pogurao nekamo naprijed! Nepitan! Nepozvan! Netražen! Nepotreban! Ime mi je *Aesculus Hippocastanum* i korijenje mi se raspada u jednoj tintanoj bari.

Melodija prestaje. Ulica se prazni.

Jedan mi prijatelj veli da sam prestao pisati zanimljivo, da mi nedostaje pravi narativ, zanosna priča, da sam ga prestao nasmiijavati i da bih se morao vratiti svome starom rukopisu. A meni se ne gleda unatrag, uopće.

Ovdje i sad.

Jezero se povlači, kao da ga netko ispija na slamku. Nikad ne znaš što skriva ona druga strana. Buljim, satima.

Sve se zamrzlo, ljudi se mijenjaju u proljeće a ne u listopadu, psi me užasno plaše, hlače mi klize niz bokove. Grad se zamrznuo, ljudi se ne mijenjaju, psi laju ali ne ujedaju, a meni spadaju hlače.

Zemlja se smrzava, ljudi se mijenjaju, psi laju kao nikad dosad. Treba mi remen.

GDJE SI, PJESNIČE?

Noć miriše na znoj. Umor se nakalemio na grad. Pupci se na asfaltu šire u bolne dubine. Ljudi glavinjaju beznačajnim ulicama i mrmljaju sebi u bradu. Stari se demoni pozivaju na vlastitu im tugu i povlače se za njihovim dugim kaputima, poput sjenki. 9

O, gdje li si? Gdje li si sad, pjesniče, da noć ovu ušiješ u stih i vino crveno da natočiš za vrijeme koje me guta čeljustima šutnje? Gdje li si, pa da zaliječiš rane grada kobnoga i, melemom stiha, magijom da ga uskrišiš nad čovjekom tužnim? Gdje li si, gdje si, pjesniče, ti koji otključavaš univerzum, da zaključaš prokletstvo koje se nadvija nad nas?

Noćas smo u snu, ti i ja. Pjesnik se možda u magli krije a stihovi su se u crni oblak svili.

MAGLA

10 Skoplje. Korigirani diskurs.

Vani rominja sitna kiša. Pola je grada pod vodom, druga polovica plovi gradskim jezerom. Ptica jedna udara o polupodignutu roletnu. Treća, danas. Kraj mene je knjiga o Brueghelu, koju sam posudio. Prisjećam se *Ikarova pada*. Čudno, ali ne mogu spomenuti Brueghela a da mi se pritom o njegovo ime, poput asocijacije, ne zakači i Williams: “*According to Brueghel when Icarus fell it was spring.*”

Tražim sliku, unutra. Nema je. Umjesto nje, gledam *Lovce u snijegu*. Ovo je možda deseti put da slučajno gledam tu sliku. Nekoliko puta s Olivijom, nekoliko puta sam. Počinjem vjerovati da mi ona najavljuje štogod apokaliptično. Možda zimu. Svejedno...

Kiša prestaje. Izlazim. Grad, nadvišen tamnim oblacima i maglom, nijemim i zamagljenim bulevarima šeta vlastite sablasti. Miriše na zimu. O zgrade se odbija hladan sjeverni vjetar. Mraz se naglo hvata o rubove pločnika.

Izlazim na ulicu koja se spušta, strmo, u samo srce grada. Nisam najsigurniji kamo će me odvesti taj put. Naslućujem kako me, niz teške draperije od smoga i magle, slijedi čopor umornih i izgladnjelih pasa. Drhtim od straha i zastajem u

mjestu. Psi me ne zamjećuju u magli i mimoilaze me. Primjećujem kako ih slijedi trojac lovaca s puškama. Gavrani prelijeću nebom. Ljudi nišane i ispaljuju nekoliko hitaca. Jedan od metaka probija staklo. Na tlo ne pada ništa. Mene, srećom, ne zamjećuju. Odlučujem nastaviti niz gustu maglu i skriti se na sigurno. Pronalazim najbližu prodavaonicu i zaklanjam se u nju. Kroz staklo izloga gledam lovce i izglednule pse kako se gube u magli. Prodavač leži mrtav. Žurno se vraćam svome domu.

Gavran, zasigurno zalutao u gustoj magli, udara o prozor, polumrtav razbija staklo i ulijeće u sobu. Unutrašnjost se počinje ispunjavati bjelinom. Primjećujem poruku na gavranovoj nozi.

Ne izlazi van, sanjam lovce, utažujem glad, nadmudrujem poraz...

OLIVIJA

Zaključavam vrata. Knjiga o Brueghelu još je na stolu. Gavrani se useljavaju u sobu. Kuham čaj i udobno se zavaljujem u naslonjač. Sretan što sam živ. Čekam da se probudi.

hotelska soba. magični kvadrat s uznemirujućim zvukom ključanice. ulaziš i uspomene se pokreću. najdeblji se posljednji uspinju. najtužniji uopće ne bježe. hrabri govore.

vani jezero ječi. sve do jutra hvatam ritam valova. a jutro je najvažnije u osmerokutu. budi te kiša, pa ti pjeva uspavanku. u postelji, kao u nekoj vječitoj ljuljačci. otvaraš oči: recepcija. zatvaraš oči: nova percepcija.

NEPLAĆENI HOTELSKI RAČUNI

Jutros me hotelska soba ustrijelila. Sitan, gotovo nevidljiv metak zabio se u moju petu i usidrio me poput broda pred raspadanje. Poželio sam sobu za sebe i vratio se u krevet. Mirno sam zaspao i sanjao o tebi kao o kružnoj beskonačnoj bjegunici koja krije dijаметar. Probudila me sobarica. Čuo sam kako joj glas ječi s druge strane vrata. Tražila je da napustim sobu, kako mi ne bi naplatili još jedan dan. 13

Prisjetih se da mi peta krvari. Plahte su bile crvene. Niz otvoreni prozor uvlačio se miris zagorjelog šećera. Nogu sam previo navlaženom plahtom i izišao kroz prozor. Ali iz sobe nikad nisam uistinu izišao.*

- * Ovaj je zapis nađen u hotelskoj sobi u Gevgeliji, za njegovo smo postojanje doznali iz sobaričine prijave. Pokraj zapisa, nađena je i razbucana knjiga. Dio nesretnog rukopisa koji nije preživio kao cjelina, broji četrdeset stranica. Započinje stranicom 148. Na njezinoj je margini zapis, olovkom: A što će ostati od nas, gospodo? Ljubavna pisma... i neplaćeni hotelski računi. Autor obaju zapisa nepoznat je.

PUTOVANJA

Izlazio bi, jutrima, i – ne znajući – sa sobom bi odnosio sve: knjige, pokućstvo, gitaru, jastuke, vrata, prozore, sva minula sjećanja, miris naranče i okus kruške zasjeo na usnama, sve vrijeme i jednu fotografiju na kojoj smo, u dvostrukoj ekspoziciji, plivali u tamnomodrom moru.

Vraćao bi se, uvijek, nakon nekoliko dana, sa svojom sobom utovarenom u veliki brod. Na gitari bi, redovito, nedostajala poneka žica. Sate smo gubili, vraćajući sve na svoje mjesto. Pažljivo, da me ne primijeti, na najneprikladnije sam police skrivao knjige u kojima se govorilo o dalekim zemljama, velikim plavetnilima i tajnim putovima prepunim pustinskog pijeska. Htio sam vjerovati da tako, jednoga dana, neće nanovo otputovati.

A ona je često znala čitati do dugo u noć, vjerujući kako samo tada možemo uistinu postojati. Nakon što bih zaspa, uvlačila mi se u krevet i sjenku svoju ispreplitala s mojom. A kad bi se dvije sjenke zblížile, započinjala bi igra čija pravila nismo mogli odgonetnuti. Zamršeni čvor. I tad bismo zamišljali da plivamo u Mediteranu, zajedno s velikim kornjačama, te širom otvorenim očima jasno gledamo kroz beskonačno plavetnilo.

Pred zoru me, najčešće, budila iz dubokog sna. Isprepleteni sjenkama naših tijela, sate smo provodili otpetljavajući

se, pri čemu bi iščezavalo sve; upravo u času kad bi i posljednji miris noći posvema izbljedio, njezin bi se tih, nježan i odsutan glas oglasio kao iz tunela:

“Moram ići”, rekla bi i odlazila, ostavljajući me samog.

Nikad ne doznah kuda je lutala dok je ne bi bilo; umjesto toga, u mislima bih je gledao kako se vraća tijesnim ulicama obasjanim mjesečinom, s novim mirisima i novim pričama. Uistinu, ona se uvijek vraćala upravo tako. Kucala bi na vratima i, zadihana, nastojala nanovo udahnuti. Ispričavala se zbog sobe i ulijetala unutra.

“Uvijek je pronalazim... ne znam kako”, govorila bi.

A zatim sve nanovo. Mimoilazili bismo se i opet susretali. Plivali i snivali. Spajali se i znali: sljedećeg je jutro opet neće biti, ostat će samo velike kornjače koje se valjaju u sjećanjima.

SPIRALA

16 Skoplje. Čija je ovo priča?

Na prašnjavim policama unajmljenog stana dočekalo me nekoliko knjiga: Camusov *Stranac*, *Bolni Dojčin* Georgija Staleva, izbor Strindbergovih drama, *Odabrane drame* Černodrinskog, *Upute građanima za postupanje u izvanrednim situacijama* (objavljena pet godina nakon potresa iz 1963., s fotografijom događaja na samoj korici), *Savršena pitanja, savršeni odgovori* Sri Srimad Prabhupada, dvosveščano izdanje *Uradi sam, Ručni radovi* (s podnaslovom: Pletenje, vezanje, šivanje, vezivanje čvorova i druge vještine za spretno ruke), *Tajna povijest* Duracovskog i jedna stara bilježnica s dijagonalnim crtovljem, plavo-bijelo-ružičastim.

Na brzinu sam razgledao ostatak stana. Prepoznatljiva estetika prosječne makedonske obitelji, osamdesetih. Kuhinja, spavaća soba, toalet i mali zatvoreni balkon. Ništa originalno. Trebala su mi tri sata da se u tome rasporedim. Zatim sam skuhao kavu i sjeo na trosjed. Budući da je moja osobna biblioteka imala stići tek nakon nekoliko dana, krenuo sam razgledavati knjige. Uzeh *Tajnu povijest*. Otvorila se točno na 21. stranici. Krenuo sam čitati beskrajno trinaesto poglavlje Duracovskog, osjećajući kako se za pravo vrtim u krugu. Bila je to priča *Noćna straža*. Odjednom sam ga ugledao, posve jasno, dok sjedi i piše tu priču

u poluosvijetljenoj sobi svoga doma. Godina je 1986. Još se nisam rodio, a on je već na sve strane razbacao knjige, otvorio navodnike i stao zapisivati: “Vidjeh: katastrofu zrakoplova, potonuće nekog broda, sebe kako gazim nekim jako blatnjavim putem te s vremena na vrijeme u to blato tonem do koljena.” Zatim sam zabilježio da ponešto zapisuje i između redaka, nečitko, sitnim slovima. Boji se da neće biti pročitao kako treba i počinje nanovo. A onda se jasna slika njega koji piše naglo izgubi. Preda mnom ostane tek njegova knjiga. Prisjetih se našeg posljednjeg viđenja. Na terasi *Cineme*, u Strugi, pio je kavu. I šutio. Tišina ga je preplavila posvema. U feed *književnost.org* upravo je prispio nov zapis – razgovor s Milenkom Pajićem: “Priča je moneta za razmjenu osjećaja”. U tom sam trenutku osjetio kako priča tinja i u meni: poput kakve unutarnje vrućice koja se naglo pojavljuje i od koje tijelo obamire. Na stolu se našla olovka. Uzeh bilježnicu s dijagonalnim crtovljem i zapisah: Skoplje. Čija je ovo priča?

17

KUĆA

- 18 Studeni vjetrovi ustrajno kruže oko kuće. Zahlađuje. Sitan pijesak udara o prozore. Osjećam se sigurnim. Netko na vratima zvoní.

Pismonoša. Uručuje mi minijaturno pismo. Prisjećam se jedne pjesme iz djetinjstva. U kuću, zajedno s pismom, ulaze smeće i prašina. Uspinjem se natrag, na drugi kat.

Dragi Kronose, bojim se s Vama imati djecu.

Sanjam kako ih jedete...

Pua

Razgledam omotnicu. Ulica i broj su točni, pogrešan je grad. Prolazim hodnikom. U ogledalu zamišljam kako starim. Nalikujem ocu... Oluja prestaje i zvono se opet oglašava.

Moja djevojka. Smije se, pokisla na kiši. Ljubi me i ulazi. U kući se nagomilava vrijeme, u velikim nevidljivim naborima. Želim joj reći koliko je volim, ali šutim, ne nalazeći prave riječi. Uspinjemo se.

Čita pismo koje leži na stolu. Čita adresu. *Voljela bih da možemo kupiti vrijeme*, kaže, *Ne novcem, nečim drugim. Tad bismo imali vremena za sve. Za sve male stvari.* Osmjehuje se i pismo odlaže na stol. Uživam u njezinim zanosima. Govorim joj da je volim. Onako najjednostavnije: volim

te! *To je velika stvar*, veli i ljubi me. Starimo. Po nama se razastire mahovina djetinjstva. Oko nas se, na trenutak, sve čini beskrajnim.

